

UPPSALA
UNIVERSITET

NCK NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

Redovisning av uppdrag att stärka och utveckla arbetet med den nationella stödtelefonen för våldsutsatta och i övrigt tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd (A2021/00509, A2021/00505 (delvis))

Dnr NCK 2022/20

2022-03-31

Innehållsförteckning

Uppdraget	3
Inledning	3
Bakgrund	3
Genomförande av uppdraget	4
Kvinnofridslinjens verksamhet 2021	5
Organisation och personal	5
Statistik	8
Kommunikation och marknadsföring	15
Övrigt utvecklingsarbete under 2021	19
Kvinnofridslinjens ekonomi	22
Övriga åtgärder för att tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd	23
Uppföljning av det akuta omhändertagandet efter sexuella övergrepp i Sverige 2021	24
Distribution av lärarhandledning och serienoveller om sexuella övergrepp	34
Fortsatt utveckling av "Webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer"	36
Förstärkning och uppföljning av utbildning för yrkesverksamma	38
Avslutande reflektioner	39

2022-03-31

Uppdraget

Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), fick 26 februari 2021 i uppdrag av regeringen att under 2021 använda 20 000 000 kronor för att med anledning av den ökande mängden samtal stärka och utveckla arbetet med den nationella stödtelefonen för våldsutsatta och i övrigt tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd (A2021/00509, A2021/00505 (delvis)).

Uppdraget redovisas till Arbetsmarknadsdepartementet 31 mars 2022.

Inledning

Nationellt centrum för kvinnofrid är ett nationellt kunskapscentrum vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset. Centrumet arbetar för att höja kunskapen om våld på nationell nivå genom utbildning, forskning, metodutveckling och informationsverksamhet och ska även erbjuda direkt stöd till våldsutsatta kvinnor.

På uppdrag av regeringen driver NCK Kvinnofridslinjen, som är Sveriges nationella stödtelefon för kvinnor över 18 år som utsatts för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Kvinnofridslinjen är öppen dygnet runt alla dagar på året och samtalet är kostnadsfritt för den som ringer. 2021 besvarades sammanlagt 42 498 samtal, i genomsnitt 116 samtal per dygn.

Arbetet med den nationella stödtelefonen omfattar såväl det direkta samtalsstödet som arbetet med samordning, strategiskt metod- och utvecklingsstöd samt kommunikation och marknadsföring. Personalen som svarar i telefonen är anställda av Akademiska sjukhuset, övrig personal är anställda av Uppsala universitet.

Bakgrund

Kvinnofridslinjen startades i december 2007, och under de år som verksamheten har bedrivits har erfarenheterna efter hand legat till grund för en kontinuerlig utveckling när det gäller bemanning, marknadsföring och tekniskt stöd för personalen. I regeringens tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 är en av målsättningarna ”Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn”. I arbetet med detta spelar den nationella stödtelefonen en viktig roll som resurs för såväl våldsutsatta kvinnor som för yrkesverksamma som möter kvinnorna i sitt arbete.

De tidigare regeringsuppdrag som NCK har fått för att utveckla och kvalitetssäkra den nationella stödtelefonen har haft stor betydelse. De har gjort det möjligt att intensifiera utvecklingsarbetet, förstärka marknadsföringen och genomföra kvalitetshöjande åtgärder. Under perioden 2017–2020 har grundanslaget till NCK via Uppsala universitet varit reducerat, och under de åren har de återkommande extra regeringsuppdragen med extra medel från anslag 3:1 ”Särskilda jämställdhetsåtgärder” varit nödvändiga för att driva stödtelefonen i samma utsträckning som tidigare.

Det senaste regeringsuppdraget redovisades till regeringen i mars 2021.

2022-03-31

Genomförande av uppdraget

Föreliggande regeringsuppdrag har gjort det möjligt att fortsatt driva och även förstärka och utveckla verksamheten med stödtelefonen under 2021. En del av medlen har varit nödvändiga för att kunna upprätthålla ordinarie drift och täcka delar av kostnaderna för löner, strategisk planering, metod- och utvecklingsstöd samt kommunikation och marknadsföring. Utöver detta har medel använts till extra satsningar för kompetensutveckling, arbetsmiljö samt utvecklingsprojekt. Extra satsningar har gjorts för att öka kännedomen om Kvinnofridslinjen, särskilt med avseende på grupper som inte har svenska som modersmål. Som ett led i detta har ett projekt inletts för att modernisera webbplatsen och göra den mer tillgänglig och användarvänlig.

Särskilda åtgärder har även vidtagits med anledning av pandemin.

Därutöver har medel använts för andra åtgärder för att i enlighet med uppdraget tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd:

- Uppföljning av hälso- och sjukvårdens omhändertagande efter sexuella övergrepp
- Distribution av lärarhandledning och serienoveller om sexuella övergrepp
- Fortsatt utveckling av webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer
- Förstärkning och uppföljning av utbildning för yrkesverksamma

Coronapandemin

Under coronapandemin har stort fokus riktats mot risken för ökat våld mot kvinnor i samband med restriktionerna mot smittspridning och ökad isolering i hemmet.

Under 2020 inkom fler samtal än någonsin tidigare till Kvinnofridslinjen. Antalet samtal har ökat kraftigt under en rad år även före pandemin, men under det första pandemiåret syns en tydlig topp i statistiken och år 2021 var antalet samtal tillbaka på 2019 års nivå. Viktiga orsaker till den fleråriga ökningen tros framför allt vara att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer har uppmärksammats mer i samhället, att kunskapen och engagemanget från myndigheter och medier har ökat och att allt fler känner till Kvinnofridslinjen.

Det stora antalet samtal visar på ett stort behov av stöd och att många kvinnor lever i en utsatt situation. Samtalens innehåll har under pandemin inte skilt sig mycket åt jämfört med tidigare. Dock har det varit tydligt att många kvinnor som lever i en relation där de utsätts för våld har fått en ännu svårare situation under pandemin. Fler samtal än vanligt har handlat om ökad ensamhet, bristande nätverk och psykisk ohälsa.

Med anledning av att det kan vara svårare för den som är utsatt för våld att söka hjälp under pandemin har det varit viktigare än någonsin att olika samhällsaktörer gör sin del genom att ställa frågor om våld och informera om vilken hjälp som finns att få. NCK har tack vare medlen i regeringsuppdraget kunnat fortsätta sina intensifierade insatser för att sprida information via olika kanaler och i samarbete med andra aktörer. NCK följer noga utvecklingen och gör bedömningen att antalet samtal kan komma att öka ytterligare i samband med att samhället öppnar upp och restriktionerna hävs. Tidigare erfarenheter visar att många våldsutsatta söker hjälp efter perioder då man varit hänvisad till hemmet, till exempel i samband med semestrar och långhelger.

2022-03-31

Kvinnofridslinjens verksamhet 2021

Organisation och personal

Kvinnofridslinjen drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset. Uppdelningen på två huvudmän innebär att personalen som svarar i telefonen och ger stöd till våldsutsatta är anställda vid Akademiska sjukhuset medan personalen som är anställd av universitetet ansvarar för uppföljning, utveckling, kommunikation och marknadsföring.

Kvinnofridslinjen är bemannad dygnet runt, årets alla dagar. Att linjen har hög tillgänglighet är av avgörande betydelse, så att den som behöver kontakta stödtelefonen ska kunna ringa när möjlighet och behov finns.

Den operativa delen av Kvinnofridslinjen hör organisatoriskt till kvinnofridsenheten vid Akademiska sjukhuset, som även driver Kvinnofridsmottagningen för våldsutsatta kvinnor i Region Uppsala. I personalgruppen ingår sjuksköterskor, socionomer och barnmorskor. Personalen har minst fem års yrkeserfarenhet av att möta personer i kris samt utbildning om mäns våld mot kvinnor. Den kliniska erfarenheten och kunskapen om mäns våld mot kvinnor bidrar till ett professionellt förhållningssätt i samtalen.

I dag består bemanningen av 11,15 årsarbetare fördelat på 14 personer. Utöver det finns timanställd personal. Samtliga anställda är kvinnor.

NCK:s universitetsdel ansvarar för strategisk och teknisk utveckling, administration, analys och uppföljning, samt marknadsföring och övrigt informationsarbete för Kvinnofridslinjen. Dessa uppgifter fördelas på olika funktioner och enheter. Även andra verksamheter inom Uppsala universitet anlitas för utveckling och uppföljning, framför allt UCR (Uppsala Clinical Research Center) samt Avdelningen för universitetsgemensam IT.

Kvinnofridslinjens verksamhet finansieras i sin helhet med statliga medel.

Stödet till den som ringer

Det övergripande målet för Kvinnofridslinjen är att så många våldsutsatta kvinnor som möjligt ska få stöd och hjälp i processen att förändra sitt liv till en tillvaro utan våld. Personalen har tystnadsplikt och den som ringer är anonym.

Centralt är att den som ringer har kontroll över samtalet. Hon berättar det hon själv vill och orkar. En del som ringer behöver akut hjälp. För någon annan kan det räcka med stöd och bekräftelse.

Samtalsmetoden som används är motiverande samtal, MI (Motivating Interviewing). Metoden utgår från att den hjälpsökande själv har resurser och den används generellt i hälso- och sjukvården och socialtjänsten för att främja motivation och förändring. Att sedan i handledning diskutera hur man i det dagliga arbetet med samtalsmetoden bidrar också till ökad integrering och förbättring. Verksamheten har haft fokus på MI under året och en arbetsgrupp har ansvarat för utvecklingen.

Personalen kan ge bekräftelse och stöd för att gå vidare utifrån den hjälpsökandes situation. De har även tillgång till uppgifter om nationella och lokala stödverksamheter. I samtal med Kvinnofridslinjen kan kvinnan därför få information om vart hon kan vända sig för att få ytterligare hjälp där hon bor eller hur man polisanmäler brott.

2022-03-31

Personalen på Kvinnofridslinjen ringer inte upp någon och följer inte heller upp samtalen eller hjälper till att kontakta någon annan myndighet eller organisation. Det är alltid den hjälpsökande själv som står för nästa steg i processen.

Kvinnofridslinjen är även ett stöd för anhöriga och för personal som möter våldsutsatta kvinnor i sitt arbete. För den som är yrkesverksam är det en trygghet att det finns en dygnetruntöppen verksamhet att alltid hänvisa till, eller att själv ringa för råd och stöd.

Stöd till medarbetarna

Samtalen till Kvinnofridslinjen är psykiskt belastande och ställer höga krav på medarbetarnas professionalitet. Kompetensutveckling och handledning är en förutsättning för att upprätthålla ett kvalificerat arbets- och förhållningssätt och fyller en viktig personalvårdande funktion. Eftersom medarbetare från olika professioner och med olika erfarenheter arbetar tillsammans kan de dela med sig av sin specialkunskap, lära av varandra och öka kompetensen. Genom tillhörigheten till NCK får medarbetarna tillgång till kontinuerligt lärande och kompetensutveckling. Det finns också möjlighet till extern kompetensutveckling och under året har ett antal utbildningstillfällen erbjudits och genomförts.

Handledning sker i grupp och genomförs var tredje vecka. Handledningen är en resurs i arbetet och bidrar till ett professionellt bemötande i stödlinjen. Den fyller också en kvalitetssäkrande funktion och förbättrar stödet. Under året har medarbetarna även erbjudits individuell handledning utöver den schemalagda handledningen i grupp, vilket har varit av stort värde. Detta blev möjligt genom de statliga medel som tillfälligt tillfördes genom regeringsuppdraget. På vardagar har medarbetarna möjlighet till en gemensam stund för reflekterande samtal och återkoppling innan de avslutar sitt arbetspass. Dessa tillfällen erbjuder en möjlighet att ta del av kollegornas perspektiv och erfarenheter och att själv vid behov få stöd innan arbetsdagen avslutas.

Under året fanns ekonomiska medel för en systematisk översyn av verksamheten i syfte att ytterligare stärka och utveckla arbetet vid Kvinnofridslinjen. Dessa åtgärder redovisas på sid 19 under Övrigt utvecklingsarbete under 2021.

Bemanning

Eftersom antalet inkommande samtal har ökat kraftigt under de senaste åren har det blivit svårare att komma fram till Kvinnofridslinjen. År 2009 besvarade Kvinnofridslinjen totalt 24 079 samtal och svarsfrekvensen var 80 procent. År 2021 besvarades 42 498 samtal och svarsfrekvensen för helåret blev 64 procent.

Det aktuella regeringsuppdraget gav NCK möjlighet att förstärka bemanningen. Men med anledning av restriktionerna under pandemin var medarbetare tvungna att stanna hemma i större utsträckning än i vanliga fall när de själva eller deras barn varit sjuka eller haft förkylningssymtom. På grund av den ökade frånvaron krävdes också mer administrativt arbete än vanligt för att säkerställa att stödtelefonen kunde upprätthålla tillgängligheten med personal dygnet runt alla dagar på året. Tack vare medlen i regeringsuppdraget var det möjligt att visstidsanställa en biträdande avdelningschef som administrativt ledningsstöd, främst för att hantera bemanningsfrågor.

Under semesterperioden anställdes vikarier så att antalet svarsställen kunde hållas oförändrat i enlighet med tidigare semesterbemanning. Förstärkningen innebär att minst två personer är i tjänst och svarar i telefon under dagtid och tidig kväll.

2022-03-31

För att kunna besvara en större andel av samtalen från våldsutsatta kvinnor som kontaktar Kvinnofridslinjen skulle bemanningen behöva förstärkas ytterligare. En förutsättning för att det ska vara möjligt att tillsvidareanställa fler personer är dock att finansieringen säkras långsiktigt.

Förutom bemanningen är även lokalerna och antalet svarsställen, det vill säga arbetsstationer där en medarbetare kan koppla upp sig mot systemet och ta emot samtal, en begränsande faktor. Ytterligare en faktor som försvårade arbetet under pandemin var att det på grund av restriktionerna för att minska smittspridningen inte var möjligt att använda arbetsplatserna på samma sätt som tidigare, eftersom personalen då skulle sitta för nära varandra under arbetspassen. Detta löstes provisoriskt under hösten och vintern genom lån av lokaler från universitetsdelen av verksamheten som kunde användas när universitetsanställda arbetade hemifrån under pandemin.

Att se över lokaler och arbetsstationer för att skapa förutsättningar för att utöka antalet svarsställen är en prioriterad uppgift även efter avslutat regeringsuppdrag.

Statistik

Teknisk samtalsstatistik

Kvinnofridslinjens verksamhet följs och analyseras genom teknisk samtalsstatistik i samarbete med Uppsala Clinical Research Center (UCR) vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset.

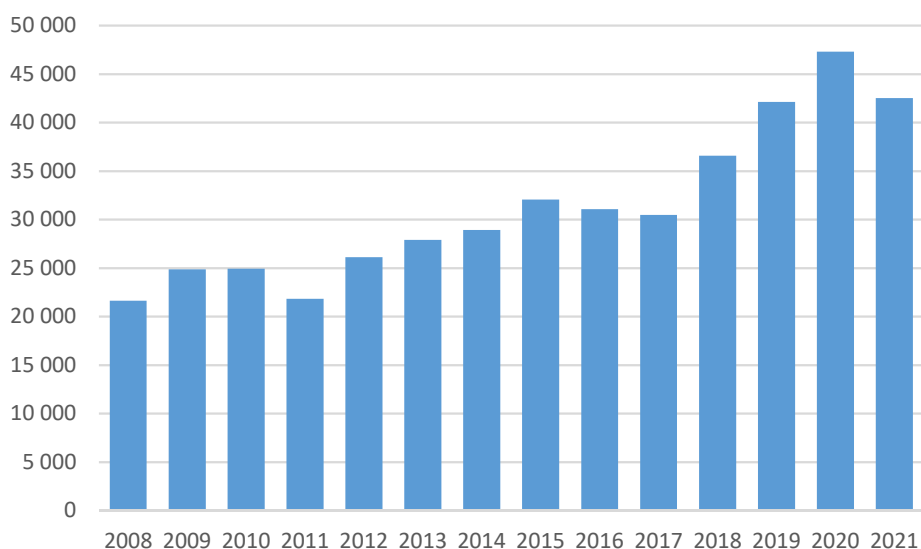
Samtalsstatistiken samlas in genom att data om samtalen automatiskt registreras i det tekniska telefonkösystemet. De uppgifter som sparas är tidpunkt, eventuell kötid, om samtalet bryts innan det kopplas fram till personalen samt samtalets längd. Däremot är det inte möjligt att se varifrån samtalen kommer. Dessa data sammanställs månadsvis av UCR, som också sammanställer en årsrapport med tekniska data.

Antalet samtal

Under 2021 besvarade Kvinnofridslinjen sammanlagt 42 498 samtal¹, vilket i genomsnitt blir 116 samtal per dygn. Den månad då flest samtal besvarades var december med 3 853 samtal eller ett genomsnitt på 124 samtal per dygn.

Under de 14 år som NCK har drivit stödtelefonen har antalet samtal nästan fördubblats (diagram 1). En kraftigt ökande trend startade hösten 2017 och den fortsatte till och med 2020. Under 2021 minskade antalet besvarade samtal något och låg på samma nivå som 2019. En anledning till den långsiktiga ökningen tros vara att frågor runt mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer under de senaste åren har fått större uppmärksamhet i samhället och att fler kvinnor söker hjälp. Allt fler blir också medvetna om att det finns hjälp att få och att Kvinnofridslinjen kan erbjuda ett första steg i processen att förändra sin situation.

Diagram 1. Antal besvarade samtal till Kvinnofridslinjen, 2008–2021.

¹ UCR (2022). *Kvinnofridslinjen, årsrapport 2021, version 1.0*. Uppsala: Uppsala Clinical Research Center

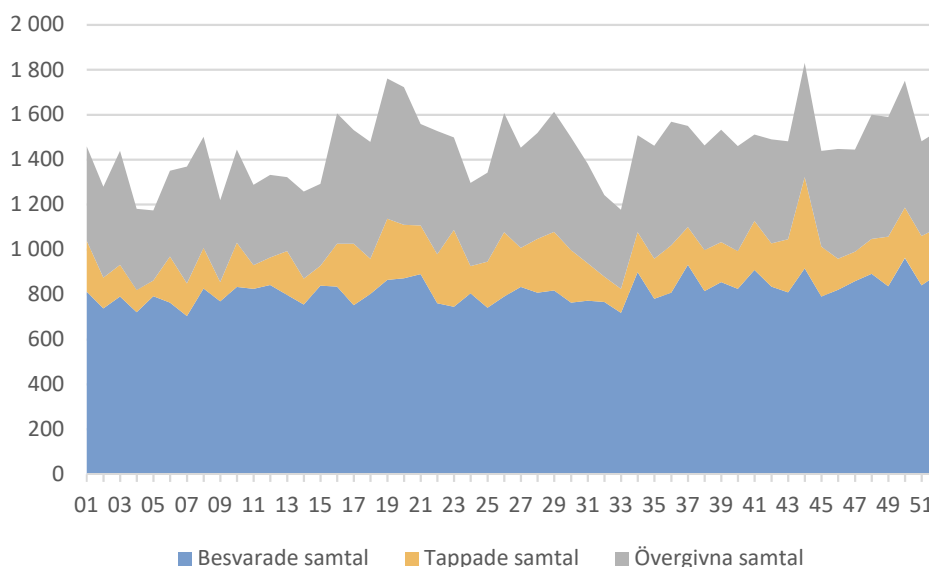
2022-03-31

Löpande uppföljning

Inom ramen för regeringsuppdraget utvecklades under 2021 en modell för uppföljning där den tekniska samtalsstatistiken sammanställs och sprids inom NCK veckovis. Uppföljningen underlättar bland annat att följa utvecklingen kring mängden samtal som inkommer och besvaras, samtalstider, kötider samt vilka veckodagar som har högre respektive lägre belastning. Nedan följer ett urval av diagram från den veckovisa uppföljningen.

Diagram 2 visar hur samtalsmängden fördelar sig mellan besvarade, tappade² och övergivna³ samtal under årets samtliga veckor 2021.

Diagram 2. Antal inkomna samtal uppdelat på tappade, övergivna och besvarade samtal, vecka 1–52 2021.

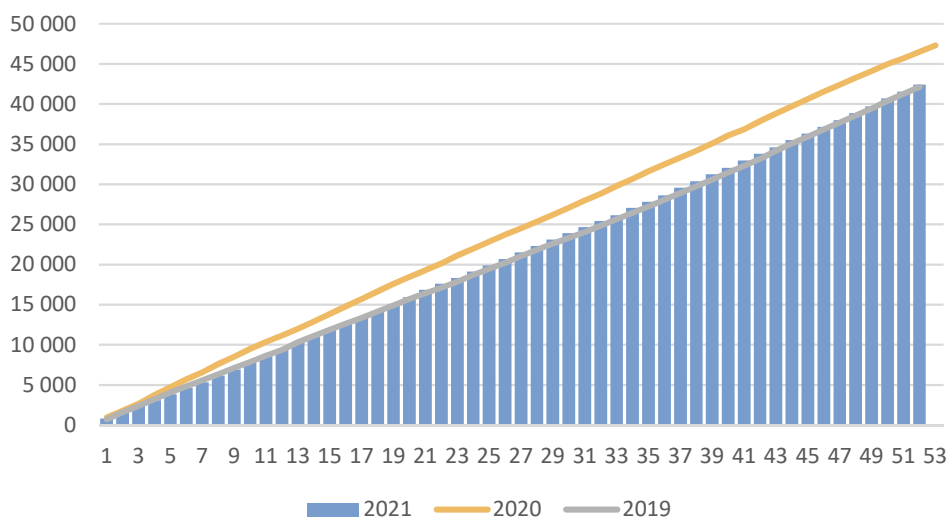
En av de mest centrala indikatorerna i uppföljningen är besvarade samtal eftersom det är ett mått på i vilken grad Kvinnofridslinjen kan vara ett stöd för våldsutsatta kvinnor, anhöriga och yrkesverksamma. En del av uppföljningen fokuserar därför på hur ackumulerat antal besvarade samtal veckovis står sig i förhållande till de två föregående åren. Diagram 3 illustrerar tydligt hur väl antalet besvarade samtal 2021 följde utfallet för 2019, medan antalet besvarade samtal 2020, då flest samtal besvarades sedan Kvinnofridslinjen startade, låg högre.

² Tappade samtal är de samtal som inkommit till Kvinnofridslinjen men som avvisats på grund av att kösystemet varit fullt.

³ Övergivna samtal är de samtal som inkommit till Kvinnofridslinjen, placerats i kö men som sedan avslutats av inringaren innan det kopplats fram till en medarbetare.

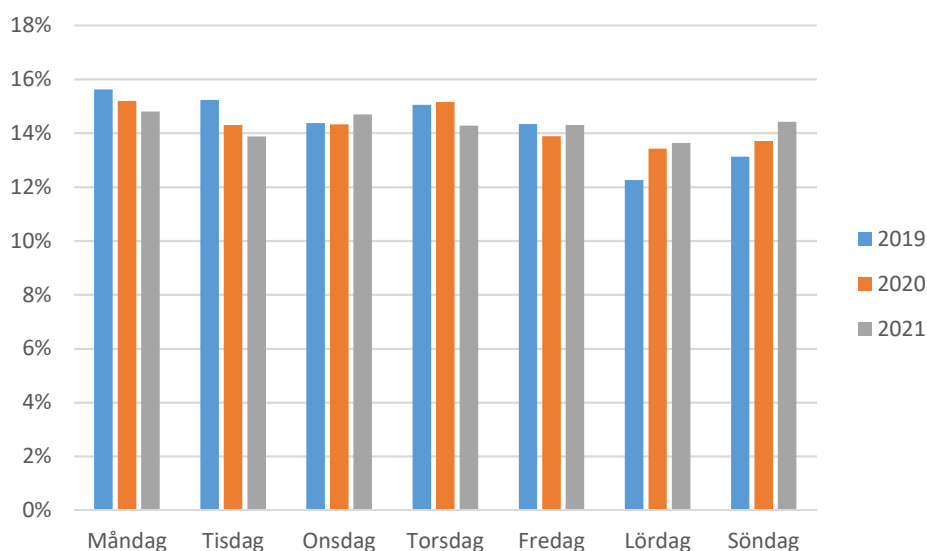
2022-03-31

Diagram 3. Antal besvarade samtal per vecka 2021 (ackumulerade värden).
Linjer med motsvarande värden för 2019 och 2020.

Vidare har uppföljningen visat att det har skett en förskjutning av när samtalen inkommer och besvaras. Diagram 4 visar att andelen samtal som besvaras under måndagar, tisdagar och torsdagar har minskat under de senaste två åren medan andelen samtal som besvaras på lördagar och söndagar har ökat. Det finns anledning att tro att detta kan ha med pandemin att göra, att möjligheterna för en våldsutsatt kvinna att ringa till Kvinnofridslinjen sett annorlunda ut under 2020 och 2021, då många har påverkats av hemarbete och restriktioner. Den fortsatta uppföljningen kommer att kunna ge svar på om detta antagande stämmer.

Diagram 4. Andel besvarade samtal per veckodag, 2019–2021.

2022-03-31

Samtalens innehåll

Vissa uppgifter om samtalens innehåll registreras av personalen för att kunna ge en övergripande men samlad bild av situationen för dem som kontaktar Kvinnofridslinjen. Eftersom uppgifterna inte är heltäckande måste de dock tolkas med försiktighet.

Alla uppgifter är anonyma och den som ringer väljer alltid själv vad hen vill berätta. Utifrån de uppgifter som framkommer spontant under samtalet kan personalen registrera svar i ett standardiserat formulär. Verktöget med frågemallen är sammankopplat med telefonväxelsystemet, vilket innebär att det automatiskt kommer upp ett formulär när ett samtal påbörjas.

De uppgifter som kan registreras är exempelvis om det är den våldsutsatta själv eller någon annan som ringer, vilken typ av våld det handlar om och om förövaren är en nuvarande eller tidigare partner. För frågan om typ av våld registreras från och med 2021 även ekonomiskt våld i statistiken, i enlighet med expertgruppen Grevios rekommendationer (Grevio's Baseline Evaluation Report Sweden, Europarådet 2019).

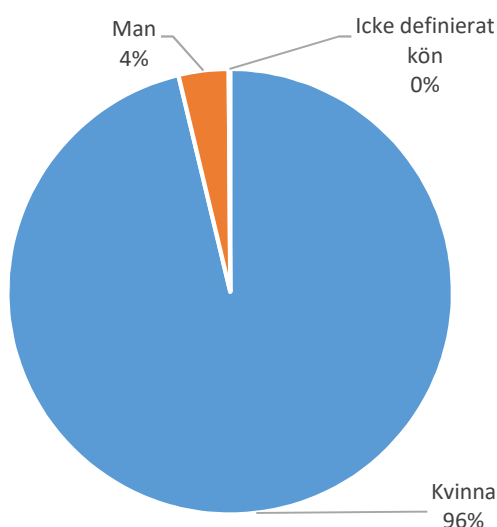
Registreringarna innehåller inga personuppgifter och det går inte att urskilja enskilda individer eller samtal i statistiken. I vissa samtal registreras endast ett fåtal uppgifter.

Registrering av samtal

Den enda obligatoriska frågan i formuläret är "Skäl till kontakt". De tre vanligaste skälen till kontakt är "Stöd och bekräftelse", "Frågor om våld" samt "Ohälsa". Ohälsa kan vara såväl fysisk som psykisk och kan både ha våld och andra omständigheter som orsak.

Registreringen för 2021 visar att 96 procent av samtalen kom från kvinnor och 4 procent från män. I dessa grupper ingår både de som ringer för att de själva är utsatta eller anhöriga och de som ringer för att få råd och stöd i sitt arbete med våldsutsatta (diagram 5). Könsfördelningen är mycket stabil över tid.

Diagram 5. Fördelning av kön på de som ringde till Kvinnofridslinjen 2021.

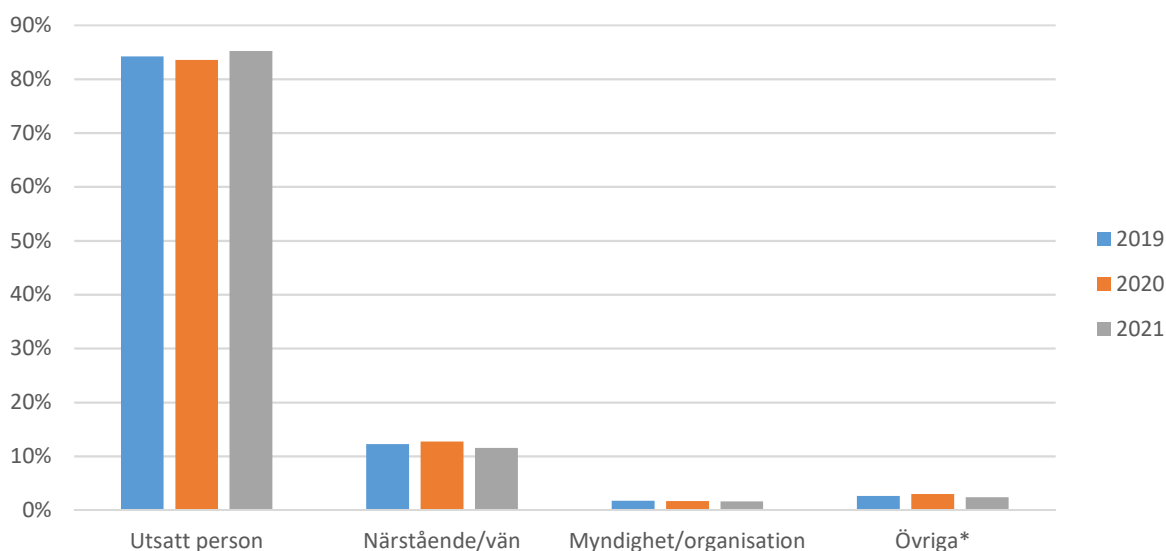

2022-03-31

Under 2021 tog Kvinnofridslinjen emot 238 samtal som avsåg män som utsatts för våld i en nära relation. I 134 av dessa samtal var det den utsatte mannen själv som ringde. Både innehållet i samtalen och förslagen om samhällets stödinsatser är ofta desamma oavsett om den utsatta är kvinna eller man eller inte definierar sig som någotdera. Det finns dock färre lokala eller regionala stödinsatser som är specialiserade för våldsutsatta män att hänvisa till jämfört med när det gäller kvinnor.

På frågan om vem som är kontakttagare visar registreringarna att det främst är de utsatta personerna själva som ringer (diagram 6).

Diagram 6. Kontakttagare vid samtal till Kvinnofridslinjen 2019–2021

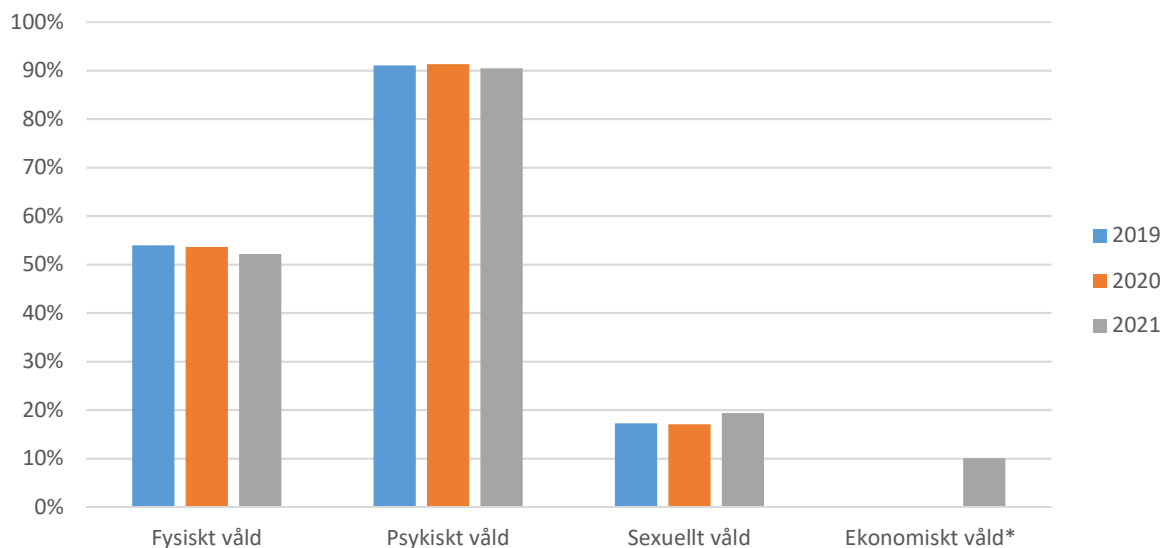

*Kategorin Övriga innehåller samtal från kategorierna "arbetsgivare/kollega", "medmänniskor", "studenter/elever", "förövare" och "barn".

Den form av våld som registreras i störst andel samtal är psykiskt våld. Det är dock mycket vanligt att flera typer av våld registreras i ett och samma samtal. Från och med 2021 registreras uppgifter om ekonomiskt våld, vilket framkom i 10 procent av samtalen.

2022-03-31

Diagram 7. Typ av våld som framkommer i samtal till Kvinnofridslinjen 2019–2021.

*Ekonomiskt våld registreras från och med 2021.

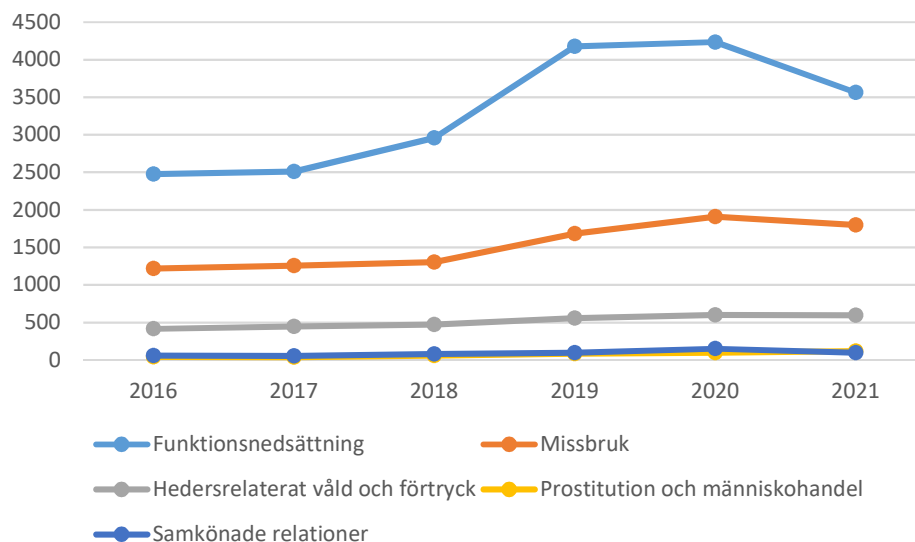
Särskilt utsatta grupper

I flera av de tidigare regeringsuppdragen har betonats att Kvinnofridslinjens verksamhet ska stärkas och utvecklas särskilt med avseende på kvinnor som befinner sig i en särskilt sårbar situation. En effekt av de ökade insatserna för att nå dessa grupper är att antalet samtal har ökat under de senaste sex åren. (diagram 8). Det totala antalet samtal till Kvinnofridslinjen har också ökat under samma period, vilket till stor del förklarar den antalsmässiga ökningen i samtal som avser särskild sårbarhet. Värt att notera är dock att även *andelen* samtal där det framkommer att någon befinner sig i en särskilt sårbar situation har ökat totalt sett, från 36 procent 2016 till 43 procent 2021.

Statistiken ger troligen en underskattad bild av nivåerna, eftersom det sannolikt ringer fler personer till Kvinnofridslinjen som tillhör en viss grupp än vad som uttryckligen framkommer i samtalen. Oftast kretsar samtalet kring konkreta händelser och situationer, och det är inte säkert att det framgår om personen till exempel har någon typ av funktionsnedsättning.

2022-03-31

Diagram 8. Antal samtal till Kvinnofridslinjen där särskild sårbarhet framkommer, 2016–2021.

Not: Redovisningen utgörs av ett urval av grupper av personer i en särskilt sårbar position. Utöver dessa kategorier registreras även "tidigare utsatt för våld", "utländsk bakgrund", "äldre", "gravida", "bostadslös", "asylsökande/papperslös" och "anknytningsrelation".

Under 2021 registrerades 119 samtal som rörde prostitution och människohandel, vilket var en ökning med 21 procent jämfört med 2020 och en ökning med 190 procent sedan 2016. I detta ingår såväl samtal från personer som själva är utsatta som samtal från yrkesverksamma som har frågor kring hur de ska agera.

Under 2021 registrerades 598 samtal där medarbetarna definierade att det handlade om hedersrelaterat våld och förtryck. Det var oförändrat jämfört med 2020 och en ökning med drygt 44 procent jämfört med 2016. De yrkesverksamma som ringer med frågor kring handläggning av ärenden relaterade till hedersrelaterat våld och förtryck kan hänvisas vidare till den stödtelefon som drivs av Nationella Kompetensteamet vid Länsstyrelsen Östergötland för fördjupat stöd.

Antalet samtal från personer som är utsatta för våld i samkönade relationer minskade under 2021 med 36 procent, från 151 samtal 2020 till 97 samtal 2021. Jämfört med 2016 har antalet samtal som avser våldsutsatthet i samkönade relationer ökat med 70 procent.

I statistiken noteras även antalet samtal från kvinnor med utländsk bakgrund som förutom frågor om våld har behov av mer utförlig information om vart de kan vända sig i det svenska samhället och om vilka rättigheter de har. Under 2021 registrerades 2 166 samtal i denna kategori, vilket är en minskning med 23 procent jämfört med året innan. Sedan 2016 har denna kategori samtal ökat med 7 procent.

Statistiken för 2021 visar att det i 3 561 samtal registrerades att den som var utsatt för våld hade någon typ av psykisk eller fysisk funktionsnedsättning, och i 1 799 samtal registrerades att personen befann sig i missbruk. Detta motsvarar en minskning med 16 procent respektive 6 procent jämfört med 2020 men utgör en ökning med 44 respektive 48 procent jämfört med 2016.

2022-03-31

Tolksamtal

När personer som ringer till Kvinnofridslinjen har behov av tolk kan det ordnas via trepartssamtal. Den som ringer väntar kvar i samtalet medan medarbetaren på Kvinnofridslinjen kontaktar tolkförmedlingen och beställer tolkservice på det språk som är aktuellt. Tolken kopplas därefter in på samtalet. Detta kan ta upp till 10-20 minuter. Den tolkförmedling som upphandlats av Region Uppsala erbjuder tolkservice för de flesta språk som talas i Sverige.

2021 tolkades 129 av samtalen till Kvinnofridslinjen. Den största andelen av dessa var på arabiska följt av persiska och tigrinja.

Eftersom flera medarbetare talar fler språk än svenska förs även stödsamtal på andra språk utan tolk.

Kommunikation och marknadsföring

En stödtelefon måste vara väl känd för att komma till nytta, och därför har marknadsföringen av Kvinnofridslinjen hög prioritet. NCK arbetar aktivt och strategiskt med mediekontakter, spridning av informationsmaterial och information via webbplatser, nyhetsbrev och sociala medier samt betalad marknadsföring. Information om Kvinnofridslinjen är dessutom ett stående inslag i samtliga NCK:s utbildningar och vid föreläsningstillfällen och presentationer.

Ett flertal nationella myndigheter, länsstyrelserna, regioner och kommuner har under pandemin publicerat information om Kvinnofridslinjen på sina webbplatser.

NCK har även samverkat med Jämställdhetsmyndigheten som inom ramen för myndighetens regeringsuppdrag att stötta kommuner i deras arbete mot våldsutsatthet i samband med covid-19. Jämställdhetsmyndigheten har konsekvent lyft fram Kvinnofridslinjens kontaktuppgifter på sin webbplats, i sitt informationsmaterial till kommunerna samt i sitt kampanjmaterial.

Utskick av informationsmaterial

Informationsmaterial i form av till exempel affischer och informationskort i visitkortsformat kan beställas kostnadsfritt via Kvinnofridslinjens webbplats. Informationskortet har översatts till de nationella minoritetsspråken. År 2021 tillkom översättningar till lulesamiska samt bosniska. Vid årsskiftet 2021/2022 fanns informationskort på 32 språk utöver svenska samt punktskrift.

Under pandemin har antalet beställningar av informationsmaterial varit rekordhøgt. Beställningarna kommer från kommuner, regioner, länsstyrelser och andra myndigheter, men även från frivilligorganisationer, privatpersoner och företag. Beställningar kom från samtliga län och regioner i landet.

Särskilt stort var trycket inför FN:s internationella dag mot våld mot kvinnor 25 november och i samband med "Världens vecka mot våld" som uppmärksammades i samtliga regioner.

De versioner av informationskortet som beställdes mest var svenska, arabiska och engelska, följt av somaliska, tigrinja och farsi.

Webbplatsen kvinnofridslinjen.se

Ett viktigt komplement till stödtelefonen Kvinnofridslinjen är webbplatsen kvinnofridslinjen.se. Ett besök på webbplatsen är för många kvinnor det första steget innan de väljer att gå vidare och ringa till stödtelefonen.

2022-03-31

Webbplatsen vänder sig i första hand till våldsutsatta kvinnor och deras närstående, men också till dem som arbetar med frågorna. På webbplatsen finns praktisk information om hur stödtelefonen fungerar, kortfattade texter om olika typer av våld samt en avdelning med vanliga frågor och svar. Via webbplatsen kan informationsmaterial om Kvinnofridslinjen beställas utan kostnad.

Webbplatsen är översatt till lättläst svenska och engelska och har en funktion för uppläsning av text. Det finns även informationssidor på fem språk samt kortfattad information om stödtelefonen på ytterligare 27 språk samt teckenspråk.

Under 2021 registrerades 349 640 sidvisningar för webbplatsen.

Utveckling av webbplatsen

Inom ramen för regeringsuppdraget inleddes under 2021 ett arbete med att förnya kvinnofridslinjen.se genom att ta fram ny design och förnya innehållet. Stor vikt har lagts vid att underlätta för användarna och göra det enklare att hitta relevant information. Nya texter har tagits fram samtidigt som befintliga texter har uppdaterats. För att underlätta läsningen och förståelsen har ett stort antal nya illustrationer beställts.

Den nya webbplatsen lanseras under första halvan av 2022.

Ökad tillgänglighet till information om Kvinnofridslinjen

NCK har under de senaste åren intensifierat arbetet för att förbättra tillgängligheten och öka kännedomen om Kvinnofridslinjen även i grupper som är svåra att nå. I enlighet med rekommendationerna till Sveriges myndigheter från Europarådets expertgrupp Grevio har NCK inom ramen för detta regeringsuppdrag inlett ett projekt för att anpassa informationen med hänsyn till ”de särskilda behov och omständigheter som föreligger hos mer marginaliserade grupper av kvinnor, såsom kvinnor som tillhör nationella minoriteter”.

Projektet omfattar insatser för att sprida information via nya kanaler i samarbete med andra aktörer och även anpassa material efter olika gruppers behov för att ha möjlighet att nå ut i ännu större utsträckning. Kontakt har tagits med Myndigheten för delaktighet för att få råd i arbetet.

Under 2021 har NCK framför allt utvecklat nytt material på de samiska språken, thailändska samt arabiska. Den tecknade informationsfilmen om Kvinnofridslinjen har i omgångar översatts och textats i flera versioner av olika längd. De senaste tillskotten är översättningar av filmen till thailändska, nordsamiska, sydsamiska, lulesamiska samt arabiska.

Information på thailändska

NCK har tidigare samarbetat med Thailands ambassad och även projektet Thaiwise, som drivs av Malmö stad, för att utöka informationen om Kvinnofridslinjen till thailändska kvinnor i Sverige. Arbetet har fortsatt under 2021 genom att förbättra informationen på thailändska på webbplatsen kvinnofridslinjen.se samt genom att ta fram en förlängd informationsfilm på thailändska för spridning via NCK:s och Thaiwise nätverk och via sociala medier.

Information på samiska

I Sametingets kartläggning av jämställdheten i det samiska samhället 2021 föreslås flera åtgärder och rekommendationer för ökad samisk jämställdhet. En av åtgärderna nämner Kvinnofridslinjen och behovet att utveckla det stöd som erbjuds samer utanför Sápmi.

2022-03-31

Det är viktigt att de som kontaktar Kvinnofridslinjen är medvetna om möjligheten att tala sitt språk och att det går att koppla in tolk i samtalet. Även gentemot grupper som förstår och talar svenska, som ofta är fallet i den samiska gemenskapen, är det viktigt att synas i rätt kanaler och att ha ett anpassat budskap i informationsmaterial och kampanjer.

Kunskapsnätverket för samisk hälsa är ett samarbete som syftar till att säkerställa hälso- och sjukvård på lika villkor för samer. NCK har under 2021 fortsatt och fördjupat samarbetet med nätverket för att förbättra informationen till våldsutsatta samer om Kvinnofridslinjen, med förhoppningen att få fler våldsutsatta att söka hjälp och kontakta Kvinnofridslinjen.

Den tecknade informationsfilmen om Kvinnofridslinjen finns i en kort och en lång version samt som en film anpassad för kollektivtrafik eller väntrum. Alla dessa tre filmer har översatts till nordsamiska, sydsamiska och lulesamiska.

Under 2021 har telefonkort i visitkortsformat på lulesamiska tillkommit, som ett komplement till de kort som tidigare funnits på nordsamiska och sydsamiska.

Information på arabiska

Med utgångspunkt i tidigare kampanjer har en ny kampanj med information på arabiska genomförts hösten 2021. Utformningen och innehållet har tagits fram i samråd med Nowa kommunikation. En förlängd informationsfilm om Kvinnofridslinjen på arabiska har också tagits fram.

Mätning av kännedom

För att säkerställa att informationen om Kvinnofridslinjen når ut i hela landet beställer NCK vartannat år sedan 2012 kännedomsundersökningar som genomförs av TNS/Sifo (numera Sifo/Kantar). Mätningarna visar på graden av kännedom i olika regioner och åldersgrupper, och ligger till grund för den strategiska planeringen av marknadsföringen.

Vid den senaste mätningen som genomfördes år 2020 svarade 54 procent av kvinnorna i undersökningen ja på frågan om de kände till den nationella stödtelefonen Kvinnofridslinjen. Sedan den första mätningen 2012 har kännedomen mer än dubblats. Nästa mätning ska genomföras 2022.

De flesta uppger att de har fått information genom informationsmaterial, artiklar och reportage i medier samt genom annonskampanjer. Många har fått kännedom om Kvinnofridslinjen i samband med kontakter med myndigheter, främst hälso- och sjukvården. Tio procent har fått kännedom om Kvinnofridslinjen genom sin arbetsplats.

En viktig slutsats från mätningarna är att kännedomen snabbt minskar när informationsspridningen är mindre aktiv i något område. Därför är det nödvändigt att upprätthålla aktiviteter för spridning och även betald marknadsföring kontinuerligt, för att så många som möjligt ska känna till att stödtelefonen finns.

Särskilda satsningar

Regeringsuppdraget har möjliggjort en rad satsningar för att intensifiera marknadsföringen av Kvinnofridslinjen.

Den årliga kampanjperioden i anslutning till FN:s internationella dag mot våld mot kvinnor och den globala kampanjen ”16 days against violence” kunde förstärkas genom att nå ut bredare och förlängas. Kampanjen syntes i sociala medier, digitala kanaler, digital utomhusreklam samt annonsering i tryckta medier och kunde även höras i poddar. Den del av kampanjen som

2022-03-31

publicerades i sociala medier pågick i fyra veckor. Tack vare de extra medlen kunde en särskild satsning göras på kanaler där målgruppen kan nås på flera språk.

Inför ”Vårdens vecka mot våld” som uppmärksammades i samtliga regioner erbjöds regionerna informationsmaterial i tryckt och digital form samt filmer för spridning i sociala medier och väntrum. Materialet anpassades till olika format efter regionernas behov.

Referensgrupp och nätverk

Kvinnofridslinjens referensgrupp med representanter från idéburen sektor möts två gånger per år för utbyte av idéer och synpunkter. I denna ingår representanter från Unizon, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Terrafem, Brottsofferjourerna Sverige, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) samt Barns rätt i samhället (Bris).

NCK driver sedan 2017 ett nätverk för nationella stödlinjer som drivs av myndigheter. Omkring 15 stödlinjer ingår i nätverket som möts i samband med ett seminarium i oktober varje år.

Med anledning av pandemin genomfördes årets möten digitalt.

2022-03-31

Övrigt utvecklingsarbete under 2021

Översyn av samtalsregistreringen och övrigt tekniskt stöd

Som en del av det utvecklingsarbete som genomförts inom ramen för regeringsuppdraget genomfördes en översyn av samtalsregistreringen med syfte att förbättra kvaliteten på den statistik som registreringarna resulterar i. Medarbetarna har bland annat besvarat en enkät om deras inställning till frågorna i samtalsregistreringen samt om övriga stöd som är tillgängliga i arbetet. Dessa stöd utgörs av *resursdatabasen* där medarbetarna kan söka information om tillgängliga resurser dit inringaren kan hänvisas (exempelvis socialtjänst och kvinnojourer), *samtalsguiderna* som kortfattat ger stöd för olika typer av samtal, *fördjupningen* där mer utförlig information finns samlad samt *nyhetsfunktionen* där medarbetarna får information om aktuella frågor. Slutligen ställdes också några frågor om upplevelsen av hur telefonsystemet fungerar. Förslag till förbättringar kunde identifieras men överlag uppger medarbetarna att de är nöjda med de flesta av stöden och med telefonsystemet.

Senare under året tillsattes en mindre arbetsgrupp som hade i uppdrag att konkretisera de förslag till förbättringar som identifierats i samtalsregistreringen och sedan implementera förändringarna vid årsskiftet 2021/2022.

De förändringar som genomfördes i samtalsregistreringen bestod bland annat i att fylla på med fler svarsalternativ så att det alltid ska finnas ett alternativ att registrera, oavsett vad som framkommer eller inte framkommer i samtalet. Detta ger en bättre bild av hur samtalen ser ut och kvaliteten på statistiken kan bedömas på ett mer tillförlitligt sätt. Den första frågan i samtalsregistreringen – skäl till kontakt – hade tidigare relativt många svarsalternativ som delvis överlappade varandra. Den frågan har renodlats och har nu färre, men mer träffsäkra, svarsalternativ. Redan efter en månad kunde det noteras att förändringarna har bidragit till en kvalitetsförbättring i samtalsregistreringen.

Under året har även avbrottsplanen för IT-säkerhet uppdaterats.

En planeringsdag har genomförts under hösten med gruppdiskussioner och föreläsningar. Syftet med dagen var att ge medarbetarna en samlad bild av det arbete som genomförts inom ramen för regeringsuppdraget samt att fånga upp de frågeställningar och synpunkter som kvarstod.

Genomgång av arbetsmiljön vid Kvinnofridslinjen

En genomgång av arbetsmiljön har genomförts under hösten 2021 inom ramen för uppdraget att stärka och utveckla arbetet vid Kvinnofridslinjen. Arbetet har omfattat

- att en forskningsöversikt gällande arbetsmiljö vid arbete vid telefonlinje tagits fram,
- möten med fokusgrupper med personal vid stödlinjen (fyra fokusgrupper med mellan 2-4 deltagare i varje),
- en genomgång av avvikelserapporter,
- en genomgång av alternativ för att förbättra hörselmiljön,
- möten och uppföljningar med ansvariga chefer, samt
- fortsatta diskussioner på arbetsplatsträffar.

Fysisk arbetsmiljö

Att arbeta med telefonrådgivning innebär ett stillasittande arbete, vilket leder till fysisk belastning. Åtgärder har genomförts för att säkra en god fysisk arbetsmiljö. Det finns höj- och sänkbara

2022-03-31

skrivbord, nya kontorsstolar är inköpta och det finns schema för träning och möjlighet till daglig tabata. Personalen är genomgående nöjda med den fysiska arbetsmiljön förutom att lokalerna upplevs som små av vissa, vilket ger konsekvenser för ljudmiljön.

Ljudmiljön

Ljudmiljön har identifierats som ett arbetsmiljöproblem. Lokalerna upplevs som för små eftersom medarbetarna sitter i delade rum med två svarsställen. Därför har en genomgång av olika tekniska lösningar för att förbättra ljudmiljön gjorts under hösten. Förslag på möblemanng, nya hörlurar och olika moduler för att förbättra ljudmiljön har tagits fram och diskuterats i arbetsgruppen och skärmar och ljuddämpande rumsavskiljare har beställts.

Restriktionerna under pandemin har inneburit krav på avstånd, och tillfälliga lokaler har använts för att sprida ut personalen på större utrymmen.

Psykisk arbetsmiljö

Avvikelsehantering och rutiner för trakasserier och kränkningar

I fokusgrupperna framkom en osäkerhet avseende hanteringen av inkomna synpunkter på det stöd som ges i samtalen vid kontakt med Kvinnofridslinjen.

En genomgång av samtliga avvikelserapporter fram till september 2021 gjordes under året. Efter diskussioner i fokusgrupper togs en ny rutin fram för hantering av synpunkter och klagomål. En standardiserad blankett ska fyllas i och inkomna ärenden ska sammanställas årligen som en del i enhetens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Om synpunkter gäller en namngiven person bör denna få en snabb återkoppling om detta från närmaste chef.

Nya rutiner har även införts för att hantera och följa upp situationer då medarbetare som svarar i telefon blir trakasserade av uppringare. Den medarbetare som upplever att hon utsatts för trakasserier ska fylla i detta i en standardiserad blankett och ärendet ska följas upp av ansvarig chef. Därtill finns möjligheter för medarbetarna att lyfta incidenter vid olika möten och i samband med handledning.

Introduktion

Under hösten har rutinerna för introduktion av nyanställda uppdaterats.

Stress

Arbetet på Kvinnofridslinjen innebär en del stress. Ibland är det kö med inringande samtal. Som en del i arbetet med arbetsmiljön har diskussioner förts om betydelsen av paus och raster, i synnerhet efter ett emotionellt påfrestande samtal.

Emotionellt påfrestande situationer

Personalen i stödlinjen upplever en del emotionellt påfrestande situationer vilka ibland också skapar moralisk stress. Trauman som involverar barn är det som påverkar allra mest och väcker de starkaste reaktionerna och emotionerna. Det kan handla om frågor runt vårdnad och umgänge med barn när det förekommer våld. Även samtal som kommer från personer som lider av psykisk sjukdom och inte bedöms tillhöra målgruppen kan upplevas som emotionellt påfrestande.

Professionella som möter traumatiserade personer kan själva utveckla PTSD-liknande symtom i form av sekundär traumatisering. Att dagligen ha möjlighet att vända sig till sin chef för att kunna få dela erfarenheter, känslor och upplevelser för avstämning, handledning eller debriefing bedöms ha en mycket stor betydelse för personalens välbefinnande.

2022-03-31

Kvinnofridslinjens ledning har ett stort fokus på resiliens, förmågan för medarbetarna att återhämta sig, hantera förändringar och fortsätta att utvecklas. Detta arbete har förstärkts under året men behöver följas upp och bevakas även efter avslutat regeringsuppdrag.

Strategier för att hantera emotionellt påfrestande situationer

Arbetet med att svara i den nationella stödtelefonen innebär att härbärgera och lyssna på många kvinnor med traumatiska upplevelser i följd vilket blir emotionellt påfrestande. En viktig del av arbetsmiljöarbetet har varit att hitta strategier för att hantera detta. Grupphandledning, ventilerings med kollegor och enskild handledning vid behov har identifierats som viktiga åtgärder som förstärkts under 2021.

Kompetensutveckling

Förutom möjligheten att delta i föreläsningar och utbildningstillfällen arrangerades en gemensam planeringsdag under hösten då samtliga medarbetare inbjöds att delta. Dagen innehöll både information och diskussioner om pågående utvecklingsarbete samt föreläsningar om hbtqi och socialtjänstens arbete med våldsutsatta.

Arbetsglädje

Ett genomgående budskap från de fokusgrupper som genomfördes var att det finns en stolthet hos medarbetarna då de känner att de gör nytta genom sitt arbete och att de uppskattar arbetsgemenskapen med sina kollegor.

2022-03-31

Kvinnofridslinjens ekonomi

Driften av Kvinnofridslinjen utgör en väsentlig del av NCK:s totala budget. Förutom lönekostnaderna för personalen som är anställd av Akademiska sjukhuset tillkommer kostnader för lokaler, teknik, administration, metod- och utvecklingsstöd samt marknadsföring och övrigt informationsarbete för Kvinnofridslinjen.

Eftersom antalet samtal har ökat har även kostnaderna ökat kraftigt under senare år, och det skulle inte ha varit möjligt att bedriva stödlinjeverksamheten i samma utsträckning som tidigare utan de extra medlen i regeringsuppdraget.

Grundanslaget till Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet för hela verksamheten 2021 var 17,9 miljoner kronor.

De totala kostnaderna för Kvinnofridslinjens verksamhet inklusive de särskilda satsningar som redovisats här uppgick under året till 24,6 miljoner kronor.

I den summan ingår 16,3 miljoner kronor från det här redovisade uppdraget samt 8,3 miljoner kronor från NCK:s grundanslag.

Se bilaga 1 för ekonomisk redovisning.

2022-03-31

Övriga åtgärder för att tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd

Förutom att med anledning av den ökande mängden samtal stärka och utveckla arbetet med den nationella stödtelefonen för våldsutsatta ingick i uppdraget från regeringen att ”i övrigt tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd”.

I följande avsnitt redovisas hur medel från regeringsuppdraget under året har använts för särskilda åtgärder för att stärka detta arbete:

- Uppföljning av hälso- och sjukvårdens omhändertagande efter sexuella övergrepp
- Distribution av lärarhandledning och serienoveller om sexuella övergrepp
- Fortsatt utveckling av webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer
- Förstärkning och uppföljning av utbildning för yrkesverksamma

För dessa aktiviteter har 3,7 miljoner kronor från regeringsuppdraget använts.

2022-03-31

Uppföljning av det akuta omhändertagandet efter sexuella övergrepp i Sverige 2021

Inledning

Inom ramen för de medel som Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet tilldelades för att våldsutsatta som söker hjälp får stöd (A2021/00509, A2021/00505 (delvis)) möjliggjordes en uppföljning av tidigare regeringsuppdrag där NCK utvecklade och implementerade ett nationellt program för hälso- och sjukvårdens akuta omhändertagande av kvinnor utsatta för sexuella övergrepp.

Bakgrund

År 2007 fick NCK regeringens uppdrag att utarbeta ett nationellt program för hälso- och sjukvården avseende omhändertagande av offer för sexualbrott (Skr2007:08:39). Syftet var att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer inom hälso- och sjukvården och att utarbeta rutiner för hur provtagning och dokumentation ska genomföras, men också att förtydliga hälso- och sjukvårdens roll i förhållande till rättsväsendets myndigheter och rättskedjan och bidra till att rättsväsendet förses med bättre bevismaterial i hanteringen av sexuella övergrepp. Uppdraget redovisades 2008 och senare samma år fick NCK i uppdrag (Skr 2007/08:39) att implementera det utarbetade programmet i hälso- och sjukvården nationellt. Sedan 1 januari 2011 används programmet inom hälso- och sjukvården i hela landet och revideringar av materialet görs löpande.

I det nationella programmet ingår dels *Handbok – Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*, dels *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* och en tillhörande spårskringssats som tagits fram i samarbete med Nationellt forensiskt centrum (NFC) vid Polismyndigheten (tidigare Statens kriminaltekniska laboratorium, SKL).

De medel som NCK tilldelades 2021 möjliggjorde en nationell uppföljning av regeringsuppdraget tio år efter den nationella implementeringen. Härmed redovisas arbetet med denna uppföljning.

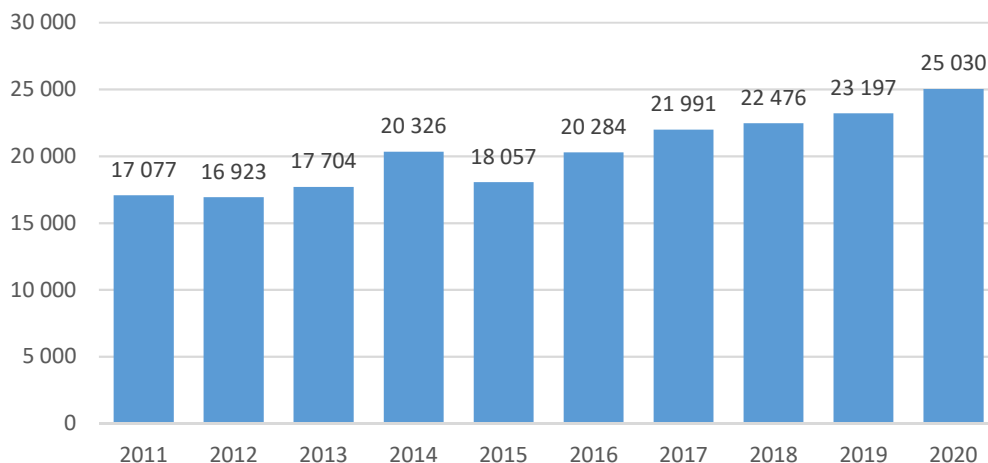
Utveckling sedan 2011

Sedan det nya strukturerade arbetssättet infördes i hälso- och sjukvården 2011 har mycket hänt i samhället när det gäller sexuella övergrepp. Attityder har förändrats, nya lagar har tillkommit och behovet av ökad kunskap har tydliggjorts. Sverige har undertecknat *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet* som föreskriver krav på kompetens hos yrkesverksamma. FN:s hållbarhetsmål *Agenda 2030* har antagits med ett tydligt delmål 5:2 om att utrota alla former av våld mot kvinnor och flickor, för att social hållbarhet ska uppnås. I januari 2017 trädde den tioåriga nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i kraft. Under hösten 2017 fick uppropet #metoo stor spridning i Sverige. Uppropet synliggjorde våldets omfattning, vilket i förlängningen påkallade ett ökat behov av stöd till våldsutsatta och ökad kompetens hos yrkesverksamma för att kunna erbjuda ett professionellt stöd och omhändertagande. Sedan 2018 är examensordningen i högskoleförordningen ändrad för en rad utbildningar, så att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer nu är obligatorisk. De som berörs är programmen för utbildning till fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom, tandläkare och tandhygienist.

2022-03-31

Antalet anmälda sexualbrott enligt 6 kap. BrB har ökat från drygt 17 000 år 2011 till drygt 25 000 brott 2020 enligt Brottsförebyggande rådet (Brå). Det är en ökning med 47 procent. Att antalet anmälda våldtäkter har ökat kan delvis bero på den nya våldtäktslagstiftning som trädde i kraft 1 juli 2018. Att en utökad våldtäktsdefinition resulterar i fler anmälningar är rimligt eftersom handlingar som tidigare registrerades som mindre grova sexualbrott nu definieras som våldtäkt. Samtidigt visar statistiken att den ökning som skett efter att lagstiftningen trädde i kraft är i linje med utvecklingen ända sedan 2015. I en rapport från 2020⁴ görs bedömningen att det ökade antalet anmälda våldtäkter bör ses i ljuset av ett ökat fokus på sexualbrott, inte minst i samband med #metoo, vilket kan ha ökat brottsoffers benägenhet att anmäla de sexualbrott de utsatts för.

Diagram 9. Antal anmälda brott mot 6 kap BrB, sexualbrott, 2011–2020.

Källa: Brottsförebyggande rådet

Den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) redovisar självrapporterad utsatthet för brott under föregående kalenderår. Undersökningen (Brå 2021⁵) visar att utsatthet för sexualbrott ökade under perioden 2011–2017, och i synnerhet under 2015–2017. Därefter har den rapporterade utsattheten sjunkit något.

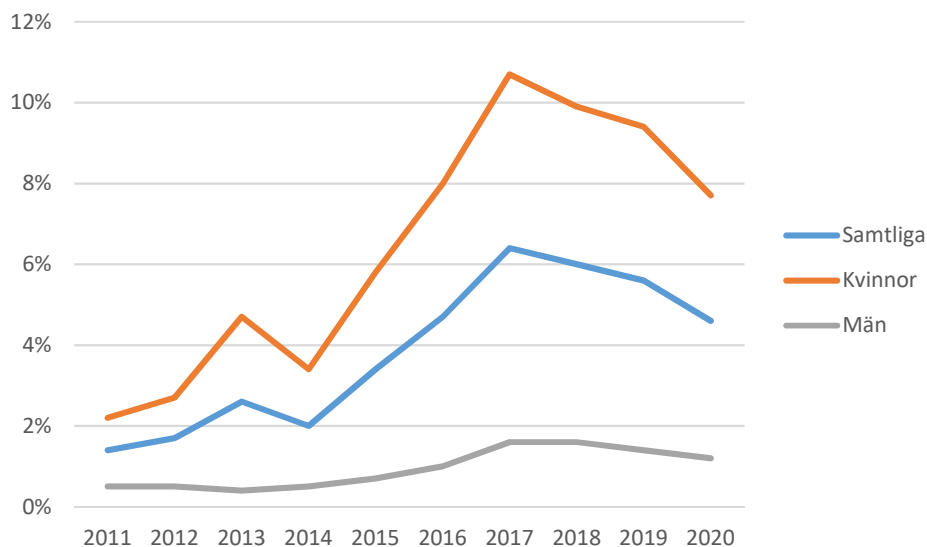
Den befolkningsgrupp som utsätts för sexualbrott i störst utsträckning är unga kvinnor. Enligt NTU 2021 uppgår 25,5 procent av kvinnorna i åldern 16–19 år att de utsätts för sexualbrott under 2020. Motsvarande andel kvinnor i åldern 20–24 år är 26,9 procent och 13,7 procent för kvinnor i åldern 25–34 år. Denna redovisning avser sexualbrott i sin helhet och kan därmed omfatta allt ifrån lindrigare brott som verbala kränkningar till allvarliga brott som våldtäkt.

⁴ Brottsförebyggande rådet, Brå 2020. Den nya samtyckeslagen i praktiken – En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt. Rapport 2020:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

⁵ Brottsförebyggande rådet, Brå 2021. Nationella trygghetsundersökningen 2021 – Om utsatthet, otrygghet och förtroende. Rapport 2021:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

2022-03-31

Diagram 10. Självrapporterad utsatthet för sexualbrott 2011–2020 enligt NTU. Andel utsatta av män respektive kvinnor i befolkningen (16–84 år).

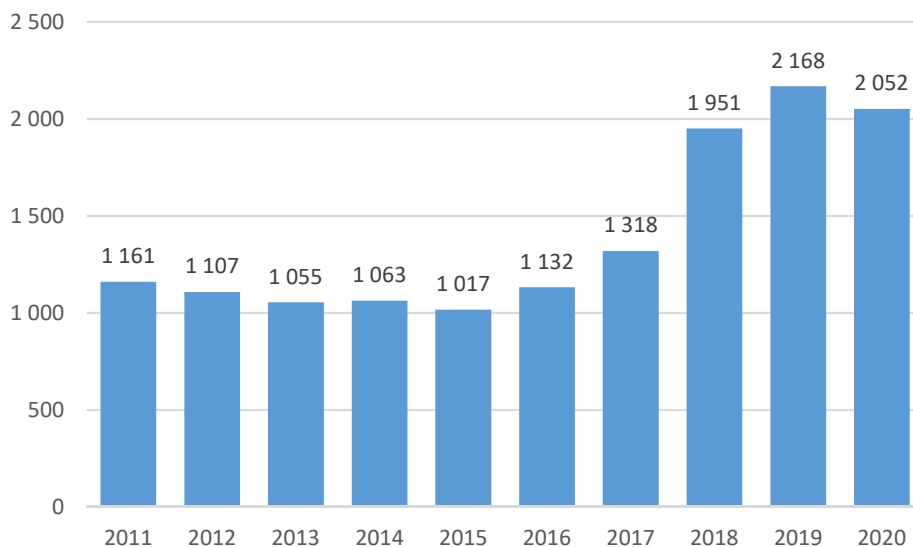

Källa: Brottsförebyggande rådet. Not: Resultaten för utsatthet till och med 2015 är omräknade eftersom undersökningen då genomfördes med en annan metod.

Även inom hälso- och sjukvården har antalet besök efter uppgivet sexuellt övergrepp ökat. Uppgifter från Socialstyrelsen visar en ökning av registreringar i form av diagnoskoder. Under perioden mellan 2011 och 2016 har antalet patienter som varit i kontakt med hälso- och sjukvården med anledning av sexuella övergrepp varit relativt stabilt med strax över 1 000 patienter årligen. Från och med 2017 har det skett en kraftig ökning och både 2019 och 2020 översteg antalet patienter 2 000 årligen. Det första mötet med patienten är avgörande både ur medicinsk och ur rättslig synpunkt. Gemensamma, konkreta och tillförlitliga rutiner för undersökning och spårsäkring underlättar och möjliggör ett likvärdigt och rättssäkert omhändertagande av utsatta patienter i hela Sverige. Spårsäkringssatsen säkerställer att rätt prover tas för spårsäkring.

2022-03-31

Diagram 11. Antal patienter med diagnoskod T74.2, Sexualbrott, inom hälso- och sjukvården, 2011–2020.

Källa: Socialstyrelsen

Kvalitetssäkring

Spårsäkringssatsen har under denna period kvalitetssäkrats vartannat år i samband med att *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* har uppdaterats av NCK och Nationellt forensiskt centrum. De största förändringarna som skett under de tio år som gått sedan den modifierade spårsäkringssatsen introducerades 2011 är i första hand av organisatorisk natur. Guiden har uppdaterats utifrån förändringar i lagstiftning och medicinskt omhändertagande samt önskemål från yrkesverksamma som möter patienter akut efter ett sexuellt övergrepp. Synpunkter och förslag kommer regelbundet in och stäms av för att Guiden och spårsäkringssats ska fylla sitt syfte som ett stöd i omhändertagandet.

Spårsäkringssatsen ska finnas tillgänglig på alla polisstationer och sjukhus och innehåller allt material (tops, provrör, tejpfolier med mera) som krävs för att göra en komplett spårsäkring. Undersökningen som erbjuds innefattar också medicinsk provtagning och undersökning. Tillverkaren av spårsäkringssatsen levererade cirka 3 900 spårsäkringssatser under 2020. Från att ha legat relativt stadigt på omkring knappt 3 000 spårsäkringssatser under åren 2010 till 2015 har leveranserna därefter ökat till nuvarande nivå.

Under 2021 genomfördes utbildningar för samtliga ST-läkare i gynekologi-obstetrik i Region Gävleborg respektive Västra Götalandsregionen. Dessa utbildningstillfällen gav även möjlighet till ett utbyte med kliniskt verksamma om stödet för handläggning och undersökning, vilket gav NCK värdefulla underlag för kommande utveckling av Guiden, spårsäkringssatsen och Webbstöd för vården.

Webbstöd för vården

Sedan 2018 presenteras handlingsprogrammet på särskilda sidor på Webbstöd för vården på NCK:s webbplats, och där finns alltid en uppdaterad version av guiden tillgänglig. De förslag på

2022-03-31

förbättringar som framkommit i samband med uppföljningen används också som underlag för att komplettera materialet om omhändertagandet efter sexuella övergrepp på webbstödet.

The screenshot shows the NCK website interface. At the top, there is a search bar and a 'SÖK' button. Below the search bar, the NCK logo and name are displayed. The main navigation menu includes 'Uppsala universitet / NCK / Kunskapsbanken / Webbstöd för vården / Temasidor: Omhändertagande efter sexuella övergrepp'. The page title is 'Omhändertagande efter sexuella övergrepp'. The main content area features a large image of a hand holding a pen over a form titled 'PATIENTUPPGIFTER'. To the right of the image, there is text explaining the role of healthcare and the importance of medical investigation and treatment. Below the text, there are two buttons: 'Vårdpersonalens roll' and 'Om handlingsprogrammet'. At the bottom, there is a section titled 'FÖRBEREDELSE INFÖR SPÅRSÅKRING – BILDSPEL' and a link to a PDF document: 'Bildspel för dukning inför undersökning och spårsäkning efter sexuellt övergrepp (pdf)'.

2022-03-31

Uppföljning under 2021

Som ett led i uppföljningen genomförde NCK en enkätundersökning under hösten 2021. Syftet var att undersöka i vilken utsträckning spårsäkringssatsen och *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* (nedan kallad *Guiden*) används, att inhämta önskemål om förbättringar samt att få ökad kunskap om hur handläggningen vid utfärdande av rättsintyg fungerar.

Metod och genomförande

Enkätundersökningen riktade sig till läkare inom gynekologi och obstetrik, verksamma vid sjukhus på de orter som ingick i pilotundersökningen 2011 (Kalmar, Karlstad, Skövde, Umeå och Uppsala), kompletterat med storstäderna (Göteborg, Malmö och Stockholm). Frågorna som ställdes var till viss del desamma som de frågor som ingick i den enkätundersökning som genomfördes i samband med implementeringen vid pilotorterna. Detta möjliggör uppföljning kring hur *Guiden* och spårsäkringssatsen fungerar på dessa orter i dag, jämfört med för tio år sedan.

Datainsamlingen genomfördes med hjälp av en webbenkät som innehöll både fasta svarsalternativ och fritextsvar. Enkäten var öppen under perioden 12 oktober till 10 december 2021. NCK etablerade kontakt med en person på varje ort och dessa kontaktpersoner fick i uppgift att distribuera länken till enkäten till respondenterna. Kontaktpersonerna har även ansvarat för att skicka ut påminnelser till respondenterna samt att rapportera till NCK hur många personer som fått inbjudan att besvara enkäten. Utifrån dessa uppgifter har svarsfrekvensen beräknats. Av de 282 personer som fått inbjudan att delta har 95 personer besvarat enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 34 procent. Svarsfrekvensen varierade emellertid kraftigt mellan de olika orterna. Göteborg hade den högsta svarsfrekvensen på 85 procent medan Skövde hade den lägsta på fem procent.

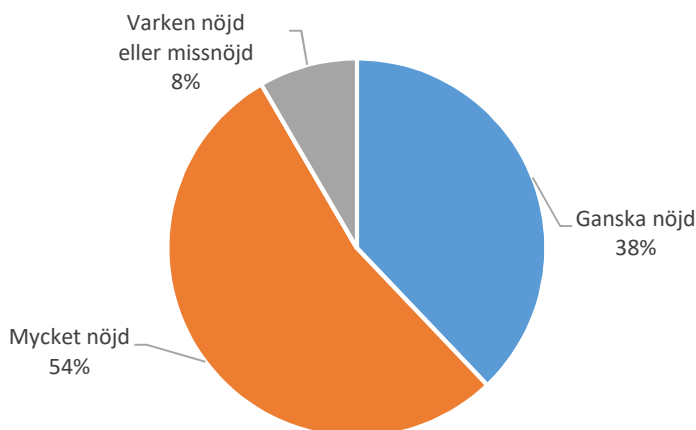
Resultat

Av de svarande är drygt hälften (54 %) specialistläkare och knappt hälften (45 %) legitimerade underläkare. Samtliga svarande (100 %) uppger att de har undersökt någon patient efter ett sexuellt övergrepp. Om patienten inte gjort en polisanmälan vid undersökningstillfället uppger 97 procent av de svarande att de tar både medicinska prover och spårsäkringsprover.

En stor andel av de svarande uppger att de är mycket (54 %) eller ganska (38 %) nöjda med spårsäkringssatsen.

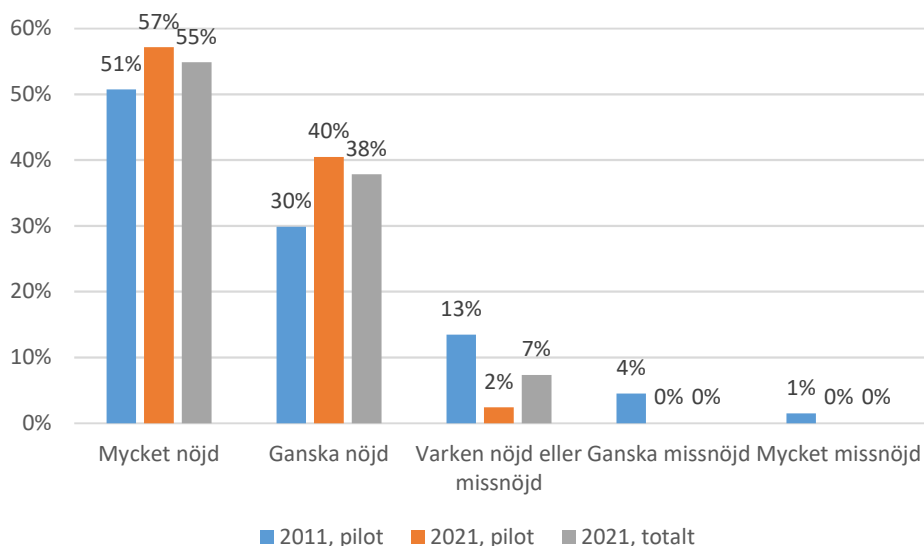
2022-03-31

Diagram 12. Hur nöjd är du med spårsäkringssatsen?

Även Guiden är ett uppskattat stöd. 87 procent av de svarande uppger att de använder den när de undersöker patienter. Av dessa svarar de flesta att de är nöjda med guiden. För denna fråga särredovisas de orter som deltog i pilotundersökningen 2011 så att jämförelse kan göras mellan de två mättillfällena. Där visar resultaten att nöjdheten har ökat sedan 2011.

Diagram 13. Hur nöjd är du med Guiden för omhändertagande efter sexuella övergrepp?

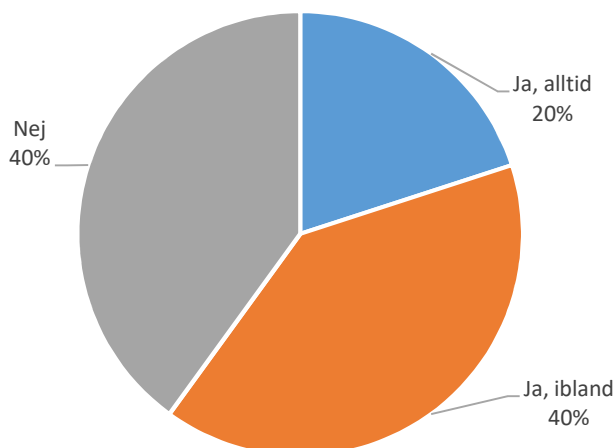

Andelen läkare som uppger att de själva skriver rättsintyg har minskat från 88 procent år 2011 till 49 procent år 2021 på pilotorterna. Motsvarande andel på total nivå (pilotorter och storstäder) 2021 var 43 procent.

På frågan om de svarande får polisrapport/förhörprotokoll innan de skriver rättsintyg uppger majoriteten att de får det ibland eller alltid. Andelen som uppger att de *inte* får ta del av dessa underlag har emellertid ökat kraftigt på pilotorterna, från 37 procent 2011 till 70 procent 2021.

2022-03-31

Diagram 14. Får du polisrapport/förhörprotokoll innan du skriver rättsintyg?

En fråga rörde också återkoppling från rättsväsendet i ärenden som de svarande har handlagt. I mätningen 2021 uppger samtliga att de inte får sådan återkoppling.

Slutligen ställdes ett par frågor om NCK:s *Handbok - Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*. Cirka hälften av de svarande (53 %) uppger att deras klinik använder handboken som kunskapskälla vid handläggning av sexuella övergrepp, 11 procent uppger att den inte används och 36 procent uppger att de inte vet om den används. På frågan om de svarande ser ett behov av en reviderad och dagsaktuell version av handbok i sitt arbete svarar två tredjedelar (67 %) att de inte vet medan 15 procent ser ett sådant behov och 18 procent inte gör det.

Resultat och sammanställning av enkätens övriga öppna frågor

Enkäten innehöll också ett antal öppna frågor som sammanställts och redovisas under respektive frågeställning.

Är det något du vill ska förbättras i spårsäkringssatsen?

Många som besvarade frågan lyfte att innehållet i spårsäkringssatsen är omfattande och kräver stöd av personalen som assisterar. Undersökningen är tidskrävande med både medicinska prover och spårsäkring vilket kräver noggrannhet vid märkning och datering av prover. Spårsäkringssatsen underlättar dock arbetet och säkerställer att rätt prover tas. Enstaka önskemål om mer material för spårsäkring framkom.

Är det något du vill ska förbättras i Guiden?

Det framkom både önskemål om mer utrymme i Guiden för att besvara vissa frågor och beskriva förloppet, medan andra inte ville att Guiden skulle utökas. Som förslag för att minska ner det som skrivs i Guiden föreslogs till exempel fler förvalda variabler som alternativ till frågor. Det fanns också önskemål om att de frågor som var obligatoriska skulle markeras för att underlätta senare diktat, medan andra inte använde Guiden som underlag utan skannade in direkt som journalhandling.

2022-03-31

Det inkom förslag om att skadedokumentation kan underlättas genom en checklista liksom att mer information kan förbättra spårsäkring.

Vad använder du i stället? [för Guiden]

Utöver Guiden hade de flesta verksamheter lokala rutiner som användes i olika utsträckning beroende på erfarenhet.

Finns det ytterligare informationskällor du använder om du inte vet hur du ska handlägga ett ärende? Beskriv gärna.

Andra informationskällor som angavs var de lokala rutiner som utarbetats, liksom kollegor eller en jurist. Övriga källor var NCK:s webbplats med Webbstöd för vården, webbplatsen Internetmedicin eller material från tidigare utbildningar.

Övrigt

Övriga synpunkter som framfördes gällde möjligheten till kontakt för frågor om praktisk hantering av prover och omhändertagande av patient. Önskemål fanns också om en nationell standard för journalföring och att dessa patienter skulle ses som prioriterade för ökad patient- och rättssäkerhet. Vissa ville se en förstärkt samverkan mellan sjukvården, NCK och rättsväsendet.

Resultat från enkäten visar att det akuta omhändertagandet är omfattande med såväl medicinsk undersökning och provtagning som rättsmedicinsk dokumentation, men att majoriteten var positiv till det tydliga och strukturerade omhändertagande som *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* och spårsäkringssatsen ger. En större andel av de som besvarade enkäten var nöjda med det strukturerade omhändertagandet 2021 jämfört med tio år tidigare.

Enkäten visade också att färre gynekologer i dag skriver rättsintyg jämfört med för tio år sedan.

Slutsatser

Sedan 1 januari 2011 arbetar hälso- och sjukvården med ett strukturerat omhändertagande efter ett sexuellt övergrepp med stöd av NCK:s *Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp* samt *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* och den tillhörande spårsäkringssatsen som har utvecklats av NCK i samverkan med Nationellt forensiskt centrum. Uppföljningen av hälso- och sjukvårdens arbete med det akuta omhändertagandet under 2021 visar på att omhändertagandet av våldsutsatta har en hög prioritet och att fler i dag använder materialet från NCK i samband med undersökningen. Det ökade intresset antas ha påverkats av förändrad lagstiftning, nya examenskrav i högskoleförordningen och förstärkningen av resurser till hälso- och sjukvårdens arbete mot våld i regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Resultaten från uppföljningen visar på ett tydligt intresse från hälso- och sjukvården av att ge ett professionellt omhändertagande av patienter som utsatts för sexuella övergrepp och att handläggningen är prioriterad. Guiden och spårsäkringssatsen är uppskattade och fyller en viktig funktion och säkerställer ett patientsäkert och rättssäkert omhändertagande i hälso- och sjukvården.

Antalet polisanmälda sexuella övergrepp har ökat under perioden och ett professionellt omhändertagande, kompetens och kunskap om den våldsutsattas situation krävs vid alla vård- och myndighetskontakter efter ett övergrepp. De förslag på förbättringar som framkommit i samband

2022-03-31

med uppföljningen används som underlag för att komplettera materialet om omhändertagandet efter sexuella övergrepp på NCK:s webbstöd för vården.

Antalet utfärdade rättsintyg har minskat över tid, vilket är oroande. Rättsintyg är ett viktigt underlag för dokumentation av skador vid utsatthet för brott och bör inte ersättas av utdrag ur patientjournal. En åtgärd som regeringen vidtagit för att öka kvaliteten i rättsintygen är att Rättsmedicinalverket får meddela föreskrifter om rättsintygens utformning och innehåll. Beslutet väntas träda i kraft under våren 2022.

Ett fortsatt arbete med kontinuerlig uppföljning och revidering av handlingsprogrammet samt utbildning av läkare är nödvändigt för att dessa utsatta patienter ska få ett professionellt omhändertagande som tillgodoser deras medicinska, psykosociala och rättsliga behov.

2022-03-31

Distribution av lärarhandledning och serienoveller om sexuella övergrepp

Nationellt centrum för kvinnofrid fick i november 2020 i uppdrag att framställa och distribuera en lärarhandledning till två serienoveller om sexuella övergrepp som tagits fram av NCK i samband med regeringsuppdraget att utveckla ett handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande efter sexuella övergrepp (A2020/02380). Uppdraget redovisades i mars 2021.

Eftersom dessa serienoveller och lärarhandledningen är en del i arbetet för att förebygga övergrepp och förbättra omhändertagandet, har arbetet fortsatt under 2021 och finansierats av de extra medlen i det här redovisade uppdraget.

Serienovellerna

Serienovellerna *Första helgen i juni* och *Världens sämsta sommar* är framtagna av NCK i samarbete med konstnären Matilda Ruta och masterutbildningen vid institutionen för grafisk illustration och design vid Konstfack. De handlar om sexuella övergrepp och vänder sig direkt till unga samt till personal som kommer i kontakt med dem. De tar upp hur svårt det kan vara att veta var gränserna går och att förövaren ofta är någon man känner. Serienovellerna har spridits via ungdomsmottagningar, men också fått en betydligt vidare spridning. De har använts i skolor men även av kvinno- och tjejjourer för att väcka diskussioner om gränssättning, sexualitet och könsroller. De har även översatts till engelska.

I samband med lagändringen 2018, då den nya samtyckeslagen trädde i kraft, reviderades informationstexten i slutet av serienovellerna. Samtidigt erbjöds skolor att beställa klassuppsättningar utan kostnad genom företag som fungerar som länk mellan organisationer och myndigheter och skolor.

Lärarhandledningen

Den framtagna lärarhandledningen omfattar diskussionsfrågor, förslag på övningar, en fördjupningsdel med fakta samt hänvisningar till vart man kan vända sig för stöd. Tanken är att den ska ge lärare och annan skolpersonal ökad möjlighet att informera och samtala med eleverna om sexuella övergrepp och samtycke. Genom att stärka den som leder lektionen eller diskussionen förbättras möjligheten för eleven som är eller har varit utsatt att få rätt stöd och hjälp.

På rekommendation från flera av de intervjuade vänder sig lärarhandledningen till lärare för gymnasiet, SFI och gymnasiesärskolan. Serienovellerna kan användas i olika ämnen och kurser och för olika kursmål. De kan också vara en del i arbetet med skolans värdegrund. Lärarhandledningen är relativt kortfattad och hänvisar till Brottsoffermyndighetens material *Av fri vilja* för ytterligare material och fördjupning om undervisning om samtyckeslagstiftningen. Serienovellernas författare Matilda Ruta anlätades för att illustrera lärarhandledningen. Under processen ombads experter på undervisning om sex och samlevnad att lämna synpunkter på texter och diskussionsfrågor.

Specialsidor på webben

Såväl serienovellerna som lärarhandledningen presenteras på särskilda sidor på NCK:s webbplats nck.uu.se. Material kan beställas kostnadsfritt eller laddas ner från webben. Där finns även länkar till fördjupande material, expertintervjuer samt reportage om hur materialet har använts i olika sammanhang för att inspirera till ökad användning.

2022-03-31

Distribution till skolor 2021

De extra medlen i regeringsuppdraget har gjort det möjligt att trycka och distribuera nya upplagor av serienovellerna och även marknadsföra lärarhandledningen.

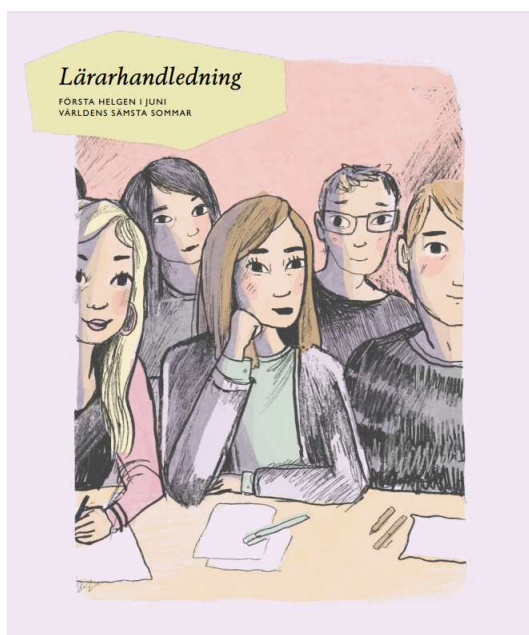
En undersökning av ytterligare distributionsmöjligheter via fler aktörer gjordes för att få en bredare spridning under 2021. Klassuppsättningar kan nu beställas kostnadsfritt från gratisiskolan.se och utbudet.se. Lärarhandledningen kan beställas från NCK eller laddas ner som pdf.

Efterfrågan har varit stor och för några av titlarna har upplagan återigen tagit slut. Det tyder på ett stort behov av stöd i det förebyggande arbetet som skolan och elevhälsan kan bidra till i arbetet mot sexuella övergrepp.

Totalt antal distribuerade exemplar under 2021:

Första helgen i juni	33 500
Världens sämsta sommar	33 500
First Weekend in June	12 200
The Worst Summer Ever	12 200

Lärarhandledningen har tryckts i 1000 exemplar, men sprids främst i en digital version.

2022-03-31

Fortsatt utveckling av ”Webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”

Föreliggande regeringsuppdrag har gjort det möjligt att genomföra och påbörja ett utökat utvecklingsarbete och uppdateringar av den så kallade *Webbkurs om våld*. Kursen har tagits fram av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet i samarbete med Socialstyrelsen och länsstyrelserna och finansieras till stor del av medel inom ramen för regeringsuppdrag kring nationell kompetens och metodstöd⁶.

Allt fler inser att kunskap om våld är viktigt för att kunna ge den som är utsatt ett bra bemötande, men också för att kunna arbeta förebyggande och för att förändra attityder i samhället. Att frågor om våld nu oftare ställs inom myndigheter, kommunal verksamhet och i vården har också lett till en ökad efterfrågan på kunskap. *Webbkurs om våld* har på fem år fått 100 000 användare och bidragit till ett kunskapslyft i frågan. Under åren med pandemin har antalet användare av webbkursen ökat med över 70 procent jämfört tidigare år. Att det redan fanns en webbaserad kurs att använda när all undervisning och visst arbete behövde genomföras digitalt på grund av restriktionerna för att minska smittspridningen har varit betydelsefullt. På så sätt har ett stort antal yrkesverksamma och studenter kunnat få tillgång till utbildning om våld även under pandemin.

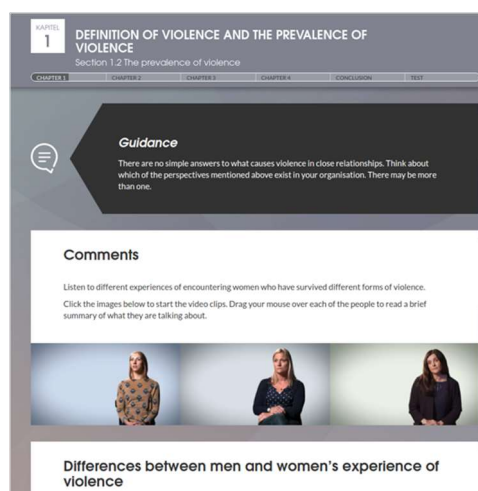
NCK har genom åren fått många frågor, både nationellt och internationellt, kring webbkursens uppbyggnad, val av innehåll och spridning. Det finns således ett behov att dokumentera detta arbete i en rapport. Under 2021 påbörjades arbetet med att beskriva bakgrunden, uppbyggnaden och användningen av kursen. Rapportens syfte är också att kartlägga vilka faktorer som varit betydelsefulla för kursens stora spridning. Förhoppningen är att erfarenheterna bakom *Webbkurs om våld* ska kunna komma andra som planerar att göra internetbaserade kurser till nytta.

Detta arbete fortsätter under 2022 och då kommer även fördjupade intervjuer med nyckelpersoner och användare att genomföras i syfte att ta reda på mer kring vad som händer i olika verksamheter när man mer systematiskt använder webbkursen för att öka anställdas kunskaper om våld.

Översättning till engelska

En viktig och efterlängtd utveckling av webbkursen är att den nu har översatts till engelska, något som har möjliggjorts inom ramen för detta uppdrag. Sedan november 2021 finns hela kursen tillgänglig på engelska.

Detta har varit ett önskemål från utländska kontakter i samband med att webbkursen har presenterats vid studiebesök och internationella konferenser. Men framför allt har svenska universitet och högskolor efterfrågat en engelsk version, eftersom många använder webbkursen som en del i undervisningen nu när kunskap om våld är obligatoriskt på åtta program. Många av dessa program har internationella studenter eller studenter med annat modersmål än svenska.

⁶ Uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd (S2020/01591/SOF)

2022-03-31

När en ny användare startar ett konto kan hen välja språk. Om användaren redan har ett konto är det möjligt att när som helst byta språk mellan engelska och svenska.

I mars 2022 har 1 333 användare aktiverat den engelska versionen.

Syntolkning av filmer

Inom ramen för detta uppdrag har webbkursen även uppdaterats med skriftlig syntolkning av det filmade materialet som kan läsas upp.

2022-03-31

Förstärkning och uppföljning av utbildning för yrkesverksamma

Inom ramen för regeringsuppdraget har medel även använts till förstärkning av utbildningsenheten vid NCK under året. Bland annat har en genomgång av aktuell forskning gjorts. Att utbilda yrkesverksamma som möter våldsutsatta kvinnor, deras barn och förövare samt studenter som utbildar sig till dessa yrken är en viktig faktor för att förbättra stödet till våldsutsatta.

I slutet av året inleddes ett arbete med en alumnundersökning. Syftet är att undersöka huruvida studenter som fullgjort utvalda universitetskurser i NCK:s regi har använt sig av kunskapen från kursen i sitt arbete med våldsutsatta efter avslutad utbildning. De kurser som har valts ut för projektet är *Mäns våld mot kvinnor – tvärprofessionell kurs för yrkesverksamma, 15 hp*, som ges på halvfart på grundnivå, samt *Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer med fokus på särskild sårbarhet, 15 hp*, som ges på halvfart på avancerad nivå. Genom undersökningen vill NCK även följa upp på vilket sätt de tidigare kursdeltagarnas arbete med våldsutsatta har förändrats om de svarar att det har gjort det, och vilka hindren varit om så inte är fallet.

Undersökningen omfattar studenter som gått den tvärprofessionella kursen från år 2014, när Istanbulkonventionen trädde i kraft i Sverige, samt studenter från kursen på avancerad nivå sedan den gavs för första gången 2020.

Studien kommer att omfatta en enkätundersökning och semi-strukturerade intervjuer, och ska enligt planen genomföras under våren 2022.

2022-03-31

Avslutande reflektioner

Regeringens uppdrag till NCK att under 2021 använda 20 miljoner kronor för att stärka och utveckla arbetet med den nationella stödtelefonen för våldsutsatta och i övrigt tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd (A2021/00509, A2021/00505 (delvis)) har varit både nödvändigt och värdefullt för NCK:s möjligheter att förbättra stödet till våldsutsatta kvinnor.

Förutom att Kvinnofridslinjen har kunnat fortsätta sin verksamhet har flera angelägna utvecklingsprojekt kunnat genomföras eller initieras under året. Dessa har länge efterfrågats, men har inte varit möjliga att förverkliga under perioden med kraftigt reducerat grundanslag 2017–2021.

Från och med 2022 har grundanslaget till centrumet via Uppsala universitet höjts från 17,9 miljoner kronor till 26 miljoner kronor tack vare satsningen på ökade permanenta medel i regeringens åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Detta är en mycket välkommen höjning som ger ökad trygghet för verksamheten. Samtidigt har NCK detta år fått totalt 12 miljoner kronor mindre i anslag än under 2021. Det innebär bland annat att utvecklingstakten i år inte kan fortsätta som under 2021.

NCK spelar en viktig roll för att förbättra situationen för våldsutsatta kvinnor och deras barn genom direkt stöd och även genom forskning, metodutveckling, utbildning och spridning av information. Genom sin breda verksamhet och ständiga kontakter med såväl utsatta kvinnor som yrkesverksamma har centrumet en unik möjlighet att samla in, analysera och förmedla kunskap om situationen för våldsutsatta kvinnor i Sverige i dag. Med ökade medel kan detta analysarbete utvecklas ytterligare och ge värdefullt underlag till fortsatt förbättring av arbetet mot våld och för att identifiera särskilt angelägna områden att åtgärda. NCK föreslår därför att grundanslaget höjs med minst 15 miljoner kronor per år.

NCK har även beredskap för ytterligare regeringsuppdrag redan under innevarande år.

Fortsatt drift och utveckling av Kvinnofridslinjen

Under 2021 besvarade Kvinnofridslinjen 42 498 samtal från våldsutsatta kvinnor, deras närstående och yrkesverksamma. Ändå var behovet betydligt större än vad stödtelefonen kunde uppfylla. För att kunna besvara en större andel av samtalen från våldsutsatta kvinnor som kontaktar Kvinnofridslinjen skulle bemanningen behöva förstärkas ytterligare. Ökade resurser behövs även för fortsatt strategisk och teknisk utveckling, administration, analys och uppföljning, samt marknadsföring och övrigt informationsarbete.

Statistiken för de första månaderna 2022 visar på ett fortsatt stort behov av stöd. Det finns anledning att anta att de minskade restriktionerna leder till att fler har möjlighet att söka stöd och att det finns ett uppdämt behov efter pandemin.

Stödtelefonen är också en viktig resurs för yrkesverksamma som möter våldsutsatta kvinnor i sitt arbete. Dygnet runt kan de både hänvisa kvinnor vidare till Kvinnofridslinjen och själva kontakta stödtelefon för att få konkreta råd i samband med aktuella ärenden.

NCK anser det angeläget att fortsätta det tillgänglighetsprojekt som inleddes 2021 för att anpassa information om Kvinnofridslinjen efter olika grupperns behov och i högre grad nå kvinnor som inte talar svenska. Med nuvarande budget är utrymmet för detta betydligt mindre än under tidigare år.

2022-03-31

Forskning

I NCK:s uppdrag ingår att bedriva forskning med anknytning till den kliniska verksamheten och kontinuerligt analysera behovet av ny forskning. Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset är en unik miljö, nationellt såväl som internationellt, för att bedriva sådan forskning vilken i förlängningen kan leda till evidensbaserad metodutveckling för behandling av våldsutsatta kvinnor. Det begränsade grundanslaget har dock medfört att denna del av NCK:s verksamhet under de senaste åren inte kunnat bedrivas och utvecklas i den utsträckning som NCK önskat. Under 2022 inleds processen med att rekrytera en professor i genusrelaterat våld och hälsa med särskilda medel från Uppsala universitets rektor under fem år. För att en sådan satsning ska bli framgångsrik krävs ytterligare resurser i form av ett kraftigt ökat grundanslag, för att kunna bygga och utveckla en forskningsmiljö med verksamma seniora forskare, postdoktorer och doktorander.

Handlingsprogram för omhändertagande efter sexuella övergrepp

Den redovisade uppföljningen av hur det nationella handlingsprogrammet för omhändertagande efter sexuella övergrepp används visade att det fyller ett viktigt behov. I dag är det fler läkare som använder materialet i samband med undersökningar jämfört med direkt efter implementeringen för tio år sedan.

I programmet ingår dels *Handbok – Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*, dels *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp* och en tillhörande spårsäkringssats som tagits fram i samarbete med Nationellt forensiskt centrum (NFC) vid Polismyndigheten.

Ett fortsatt arbete med kontinuerlig uppföljning och revidering av handlingsprogrammet samt utbildning av läkare är nödvändigt för att patienter som utsatts för sexuella övergrepp ska få ett professionellt akut omhändertagande som tillgodoser deras medicinska, psykosociala och rättsliga behov.

Fortsatt utveckling av utbildningar

NCK utbildar såväl studenter som yrkesverksamma, och utbildningarna sträcker sig från en webbkurs om våld som är öppen för alla till universitetskurser på såväl grundnivå som avancerad nivå. Utvärdering av avslutade kurser är en rutin som alltid genomförs för att ta del av deltagarnas upplevelser och synpunkter. Sådana utvärderingar utgör en viktig del av kontinuerligt kvalitetssäkringsarbete och är underlag för kursförbättring och utveckling. Den i närtid liggande upplevelsen av en nyss genomgången kurs ger däremot inte per automatik information om kursinnehållets relevans och användbarhet i professionella sammanhang i ett längre perspektiv. Av den anledningen blir alumnundersökningar ett viktigt och nödvändigt komplement för att erhålla information om utbildningarnas inflytande och kvalitetshöjande effekter på den professionella praktiken vad gäller arbetet med våldsutsatta kvinnor.

Webbkursen om våld har på fem år bidragit till ett kunskapslyft när det gäller kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Mer än 100 000 personer i bland annat kommuner, regioner och nationella myndigheter har genom kursen fått grundläggande kunskap om våld. I användarundersökningar har det framkommit önskemål om att kursen ska utvecklas med en fördjupningsdel; för vissa yrkesgrupper eller alla. En sådan fördjupning skulle exempelvis kunna

2022-03-31

innehålla kunskap om personer som befinner sig i en särskilt sårbar situation eller våld i ungas nära relationer. Inom ramen för det här redovisade regeringsuppdraget har arbetet med en rapport kring webbkursens uppbyggnad och användning inletts. Med ökade medel skulle rapporten kunna kompletteras med en studie för att få fördjupad kunskap om erfarenheter och konkreta effekter av olika utbildningssatsningar som genomförts i kommuner och regioner med webbkursen som grund.

Löpande drift och mindre uppdateringar av webbkursen bekostas av stimulansmedel inom ramen för *Uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd för arbete mot våld i nära relation* (S2020/01591/SOF). För att kunna göra större utvecklingsarbeten kring kursen behövs dock ytterligare resurser.

2022-03-31

Bilaga 1

Ekonomisk redovisning av uppdrag att stärka och utveckla arbetet med den nationella stödtelefonen för våldsutsatta och i övrigt tillse att våldsutsatta som söker hjälp får stöd (A2021/00509, A2021/00505 (delvis))

Lönekostnader	15 382 080
Resor	374
Tryckning och marknadsföring	5 046 632
Övriga tjänster	1 494 494
Summa direkta kostnader	21 923 580
<i>Indirekta kostnader</i>	6 325 967
Summa	28 249 547

Utbetalat bidrag	20 000 000
Medfinansiering egna medel	8 249 547
Summa	28 249 547

Total kostnad för Kvinnofridslinjen 2021

Finansiering från regeringsuppdraget	16,3 miljoner
Finansiering från grundanslag till Nationellt centrum för kvinnofrid	8,3 miljoner
Summa Kvinnofridslinjen	24,6 miljoner

Övriga kostnader

Övriga aktiviteter i syfte att förbättra stödet till våldsutsatta kvinnor som beskrivs i denna redovisning:

- Uppföljning av det akuta omhändertagandet efter sexuella övergrepp i Sverige 2021
- Distribution av lärarhandledning och serienoveller om sexuella övergrepp
- Fortsatt utveckling av "Webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer"
- Förstärkning och uppföljning av utbildning för yrkesverksamma **3,7 miljoner**